

मुसिकोट राजपत्र

मुसिकोट नगरपालिका द्वारा प्रकाशित

खण्ड १) मुसिकोट, गुल्मी, चैत्र १० गते, २०७४ साल (संख्या: १३)

भाग-१

मुसिकोट नगरपालिका, गुल्मी

मुसिकोट नगरपालिकाको स्वास्थ्य तथा सरसफाई सेवा

ऐन, २०७४

नेपालको संविधान २०७२ को धारा २२६ अनुसार सोही संविधानको अनुसूची ८ को सूची नं. ९ र १० का अधिकारहरूलाई कार्यान्वयन गर्न तथा स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ को दफा १०२ बमोजिम मुसिकोट नगर सभाले बनाएको देहायको ऐन स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ को दफा १०२ को उपदफा ३ बमोजिम सर्वसाधारणको जानकारीको लागि प्रकाशन गरिएको छ ।

मुसिकोट नगरपालिकाको स्वास्थ्य तथा सरसफाई सेवा ऐन,

२०७४

प्रस्तावना :

स्थानीय वासिन्दाहरुको आधारमूत स्वास्थ्य र सरसफाई सेवा प्रदान गर्ने कार्यमा नगरपालिकाको जिम्मेवारी प्रमुख रही आएको र सो को व्यवस्थापनमा स्पष्ट कानुनी व्यवस्था गरी कार्यसम्पादन गर्न वाञ्छनीय भएकोले, “नेपालको संविधान २०७२ को धारा २२६ अनुसार सोही संविधानको अनुसूची ८ को सूची नं. ९ र १० का अधिकारहरुलाई कार्यान्वयन गर्न तथा स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ को दफा १०२ बमोजिम मुसिकोट नगर सभाले यो ऐन तर्जुमा गरेको छ ।

परिच्छेद १

प्रारम्भिक

१) संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ :

(क) यस ऐनलाई “मुसिकोट नगरपालिकाको स्वास्थ्य तथा सरसफाई सेवा ऐन, २०७४” भनिने छ ।

(ख) यो ऐन तुरुन्त लागु हुनेछ ।

२. परिभाषा : विषय वा प्रसंगले अर्काे अर्थ नलागेमा यस ऐनमा,

(क) “ऐन” भन्नाले मुसिकोट नगरपालिकाको स्वास्थ्य तथा सरसफाई ऐन २०७४ लाई सम्झनु पर्छ ।

(ख) “संघीय ऐन” भन्नाले स्वास्थ्य सम्बन्धी संघीय संसदले बनाएको ऐनलाई सम्झनु पर्दछ ।

(ग) “कार्यपालिका” भन्नाले मुसिकोट नगरपालिकाको नगरकार्यपालिकालाई सम्झनु पर्छ ।

- (घ) “सरकारी वा सामुदायिक” भन्नाले सरकारी तथा सामुदायिक स्वामित्वमा संचालन भएका स्वास्थ्य संस्थालाई सम्झनु पर्दछ ।
- (ङ) “निजी” भन्नाले सेवाको सँगसँगै नाफाको समेत उद्देश्य राखी संचालन हुने स्वास्थ्य संस्था भनेर सम्झनु पर्दछ ।
- (च) “ट्रष्ट वा लोककल्याणकारी” भन्नाले ट्रष्ट वा लोककल्याणकारी संस्थाहरू मार्फत संचालन हुने स्वास्थ्य संस्थाहरूलाई सम्झनु पर्दछ ।
- (छ) “व्यवस्थापन समिति” भन्नाले दफा ६ अन्तर्गत बनेका स्वास्थ्य संस्थाहरूको व्यवस्थापन समितिलाई सम्झनु पर्दछ ।
- (ज) “अनुगमन समिति” भन्नाले दफा ५ अनुसार मुसिकोट नगरपालिकामा गठित स्वास्थ्य सेवा तथा सरसफाई अनुगमन समितिलाई सम्झनु पर्दछ ।
- (झ) “स्वास्थ्य संस्था” भन्नाले सरकारी स्तरबाट संचालित अस्पताल, प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्र तथा स्वास्थ्य चौकीलाई सम्झनु पर्दछ ।
- (ञ) “नगरपालिका” भन्नाले मुसिकोट नगरपालिका सम्झनु पर्दछ ।
- (ट) “प्रमुख” भन्नाले नगरप्रमुखलाई सम्झनु पर्दछ ।

परिच्छेद: २

आधारभूत स्वास्थ्य सेवा प्रदायक र व्यवस्थापन सम्बन्धी व्यवस्था

३. आधारभूत स्वास्थ्य सेवा प्रदायकहरू : स्थानीय तथा सामुदायिक स्वास्थ्य सेवा प्रदान गर्ने स्वास्थ्य सेवा प्रदायकहरू ३ प्रकारका हुनेछन् ।

- (क) सरकारी वा सामुदायिक : सरकारी तथा सामुदायिक स्वामित्वमा संचालन भएका अस्पताल, प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्र स्वास्थ्य केन्द्र, आयुर्वेद तथा प्राकृतिक चिकित्सा केन्द्र, गाँउघर क्लिनिक, आयुर्वेद केन्द्रहरू सरकारी वा सामुदायिक स्वास्थ्य सेवा प्रदायक निकाय हुनेछन् ।

(ख) निजी : निजी क्षेत्रद्वारा संचालित अस्पताल, नर्सिङ होम, पोलिक्लिनिक वा क्लिनिक, प्रयोगशाला, फार्मसीहरू निजी स्वास्थ्य सेवा प्रदायक निकाय हुनेछन् ।

(ग) ट्रष्ट वा लोककल्याणकारी संस्थाहरूको अधिनस्थ : ट्रष्ट वा लोककल्याणकारी संस्थाहरूको मार्फत संचालन हुने अस्पताल, स्वास्थ्य केन्द्र, घुम्ती क्लिनिक यस अन्तर्गत पर्दछ ।

४. स्वास्थ्य सेवा प्रदायक संस्थाहरूको परिभाषा र आधारभूत मापदण्ड : स्वास्थ्य सेवा प्रदायक संस्थाहरूको परिभाषा र आधारभूत मापदण्ड संघीय सरकारले निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ ।

५) स्वास्थ्य सेवा व्यवस्थापन तथा अनुगमन समिति गठन, काम, कर्तव्य र अधिकार

(१) नगरपालिका भित्र रहेका स्वास्थ्य संस्थाहरूको रेखदेख र अनुगमन गर्न स्थानीय स्वास्थ्य सेवा व्यवस्थापन तथा अनुगमन समितिको गठन गरिने छ । यस समितिको गठन यस प्रकार हुनेछ ।

(क) नगर प्रमुख – संरक्षक

(ख) स्वास्थ्य क्षेत्र हेर्ने कार्यपालिका सदस्य – अध्यक्ष

(ग) स्वास्थ्य तथा सरसफाई क्षेत्रमा कार्य गरिरहेका विज्ञहरू मध्येबाट प्रत्येक दुई वर्षमा परिवर्तन हुने गरी कार्यपालिकाले तोकेको १ जना – सदस्य

(घ) आमा समूह र स्वास्थ्य स्वयंसेविका सञ्जाल मध्येबाट कार्यपालिकाले तोकेको १ जना – सदस्य

(ङ) स्वास्थ्य संस्था व्यवस्थापन समितिका अध्यक्ष मध्ये प्रत्येक वर्ष परिवर्तन हुने गरी कार्यपालिकाले तोकेका १ जना – सदस्य

(च) स्वास्थ्य तथा सरसफाई शाखा प्रमुख – सदस्य सचिव

(२) स्वास्थ्य सेवा व्यवस्थापन तथा अनुगमन समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय अनुसार हुनेछ ।

(क) आफ्नो कार्य क्षेत्र भित्रको स्वास्थ्य तथा सरसफाई योजना तयार गर्ने ।

(ख) नगरपालिका क्षेत्र भित्र स्वास्थ्य संस्था सञ्चालनका लागि अनुमति, स्वीकृती सम्बन्धी नगरपालिकालाई आवश्यक राय प्रदान गर्ने ।

(ग) स्वास्थ्य संस्था व्यवस्थापन समितिलाई आवश्यक निर्देशन दिने, जागरुक र सजग बनाउने ।

(घ) स्वास्थ्य संस्थाहरुको लागि आवश्यक साधन स्रोत जुटाउने र परिचालन गर्ने गराउने ।

(ङ) स्वास्थ्य संस्थाहरुको सुपरिवेक्षण तथा अनुगमन गर्ने गराउने ।

(च) स्वास्थ्य विशेषज्ञहरु र स्वास्थ्य सेवा प्रदायकहरुको सूची आद्यावधिक तथा प्रकाशन गर्ने ।

(छ) स्वास्थ्य सेवाको पहुँच भन्दा बाहिर रहेका समुदायको पहिचान गरी सबैका लागि स्वास्थ्य सेवा सुनिश्चित हुने प्रबन्ध गर्ने ।

(ज) नगरपालिकालाई स्वास्थ्य तथा सरसफाई क्षेत्रमा आवश्यक सुझाव र सल्लाह दिने ।

(झ) तोकिए बमोजिमका अन्य कार्यहरु गर्ने ।

(ञ) आफुले गरेको कामको प्रतिवेदन सुझाव सहित प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत मार्फत कार्यपालिकामा पेश गर्ने ।

६. स्वास्थ्य संस्था व्यवस्थापन समिति गठन, काम, कर्तव्य र अधिकार

(१) सामुदायिक अस्पताल तथा प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्र वा स्वास्थ्य चौकी (स्वास्थ्य संस्था व्यवस्थापन समिति) व्यवस्थापनका लागि देहाय बमोजिम सदस्य रहने गरी हरेक संस्थाको छुट्टाछुट्टै व्यवस्थापन समिति गठन गरिने छ ।

(क) नगर प्रमुख – संरक्षक

(ख) सम्बन्धीत वडाको वडा अध्यक्ष – अध्यक्ष

- (ग) सम्बन्धित वडाध्यक्षले तोकेको व्यक्ति स्वास्थ्य सम्बन्धी जानकारी वा समाजसेवि मध्येबाट – उपाध्यक्ष
- (घ) स्वास्थ्य क्षेत्रमा क्रियाशिल मध्ये नगरपालिका प्रमुखबाट मनोनित महिला स्वयंसेविका मध्येबाट १ जना सहित २ जना – सदस्य
- (ङ) स्वास्थ्य संस्था नजिकको माध्यमिक विद्यालयको प्रधानाध्यापक वा प्रतिनिधि – सदस्य
- (च) स्थानीय व्यापार सङ्घको प्रतिनिधि – सदस्य
- (छ) सम्बन्धित स्वास्थ्य संस्थाको प्रमुख – सदस्य सचिव
- (२) स्वास्थ्य संस्था व्यवस्थापन समितिका काम कर्तव्य देहाय बमोजिम हुनेछन् :
- (क) आफ्नो स्वास्थ्य संस्थाको वार्षिक योजना बनाई सम्बन्धित वडा समिति मार्फत नगरपालिकामा पेश गर्ने ।
- (ख) व्यवस्थापन समितिको नियमित बैठक गर्ने, स्वास्थ्य संस्थामा परेको समस्याहरुको समाधानमा आवश्यक कार्य गर्ने ।
- (ग) वार्षिक समिक्षा, सामाजिक परिक्षण जस्ता मूल्याङ्कन कार्यक्रम संचालन गर्ने ।
- (घ) सम्बन्धीत स्वास्थ्य संस्थाका कर्मचारीको प्रभावकारी परिचालनको लागि सहजिकरण गर्ने ।
- (ङ) स्वास्थ्य घुम्ति शिविरहरु राख्न सम्बन्धित निकायहरुमा समन्वय गर्ने तथा व्यवस्थापन गर्ने ।
- (च) केन्द्र, प्रदेश र स्थानीय सरकारले चलाएका स्वास्थ्य सम्बन्धी कार्यक्रम तथा अभियानहरुलाई सफल पार्न आवश्यक कार्य गर्ने ।
- ७. बैङ्क खाता संचालन :** हरेक स्वास्थ्य संस्थाले बैङ्क खाता खोल्न सक्ने छ ।
- (१) स्वास्थ्य संस्थाको बैङ्क खाता व्यवस्थापन समितिको अध्यक्ष र सदस्य सचिवको संयुक्त दस्तखतबाट संचालन हुनेछ ।

- (२) उपदफा (१) बमोजिमको लेखा व्यवस्थापन र लेखा परिक्षण नगरपालिकाले तोके बमोजिम हुनेछ ।

परिच्छेद : ३

स्वास्थ्य संस्था स्थापना र संचालन सम्बन्धी मापदण्ड

८. अस्पताल तथा स्वास्थ्य संस्था संचालन मापदण्ड

- (१) अस्पताल : नगरपालिका आफैले तोकिएको मापदण्डमा १५-२५ शैयासम्म क्षमताको अस्पताल संचालन गर्न सक्नेछ । यस्तो अस्पताल संचालन गर्न नगरपालिकाले अस्पताल संचालन नियमावली तर्जुमा गरी संचालन गर्नेछ ।

- (२) स्वास्थ्य चौकी : नगरपालिकाले प्रत्येक वडा अर्थात जनसंख्याको अनुपातमा कम्तिमा देहायका पूर्वाधार पुरा गरी स्वास्थ्य चौकी संचालन गर्न सक्ने छ ।

(क) जनशक्ति : स्वास्थ्य सहायक (हेल्थ असिस्टेण्ट) १ जना, अहेव २ जना, अ.न.मी. २ जना आवश्यकता अनुसार सहायक कर्मचारीहरु

(ख) भवन कोठा : प्रशासन कक्ष, औषधी भण्डारण तथा वितरण कक्ष, प्राथमिक उपचार कक्ष जस्ता सुविधा सहितको भवन

(ग) उपकरण : प्राथमिक उपचारका आधारभूत उपकरण,

- (३) नगरपालिका क्षेत्र भित्र जडिबुटी, प्राकृतिक चिकित्सा, योगा ध्यान लगायतका रोकथाममुलक र बैकल्पिक चिकित्सा सेवा को प्रवद्र्धनका लागि समुदाय वा टुष्टहरुसँगको साझेदारीमा वा नगरपालिका आफैले कम्तीमा एउटा आयुर्वेद तथा प्राकृतिक चिकित्सा केन्द्रको स्थापना र सञ्चालन गर्न सक्ने छ ।

९. निजी क्षेत्रले अस्पताल संचालन गर्न सक्ने ।

- (१) नगरपालिका क्षेत्रभित्र निजी क्षेत्र तथा टुष्ट वा लोककल्याणकारी संस्थाद्वारा अस्पताल संचालन गर्न चाहेमा १५ शैया समको संचालन अनुमती नगरपालिकाले दिन सक्नेछ ।

- (२) उपदफा (१) बमोजिम अस्पताल संचालन गर्न चाहने निकायले अनुमतीको लागि तोकिएको ढाँचामा नगरपालिकामा निवेदन दिनु पर्नेछ ।
- (३) स्वास्थ्य सेवा तथा सरसफाई अनुगमन समितिले प्राप्त निवेदन उपर छलफल तथा आवश्यक अनुगमन गरी तोकिएको मापदण्ड पुरा गरेमा अस्पताल संचालनको स्वीकृती प्रदान गर्न सकेगरी आशय पत्र प्रदान गर्न नगरपालिकालाई सिफारिस गर्नेछ ।
- (४) उपदफा (३) को आधारमा नगरपालिकाले ६ महिनाको समय भित्र तोकिएको मापदण्ड पुरा गरेमा यस्तो अस्पताल संचालनको स्वीकृती प्रदान गर्न सकिने प्रकारको आशय पत्र प्रदान गर्नेछ ।
- (५) तोकिएको समयसीमा भित्र यसै ऐन बमोजिम तोकिएको पूर्वाधार तयार गरी स्वीकृतीका लागि नगरपालिकामा निवेदन दिनु पर्नेछ ।
- (६) उपदफा (५) बमोजिमको निवेदन उपर आवश्यक अनुगमन गरी तोकिएको मापदण्ड पुरा गरेको ठहर भएमा अस्पताल संचालनको अनुमती प्रदान गर्न सकेछ ।

१०. अस्पताल संचालन गर्न आवश्यक मापदण्ड : नगरपालिकाको स्वीकृतीमा संचालन हुने १५ सैया सम्मको अस्पतालहरु देहाय अनुसारको मापदण्ड पुरा गर्नुपर्नेछ ।

(१) जनशक्ति : कम्तिमा २ जना :द्वयक् डाक्टर, कम्तिमा ४ जना स्टाफ नर्स, कम्तिमा एक जना ल्याव टेक्निसियन र आवश्यक मात्रामा सहयोगी स्वास्थ्यकर्मीहरु

(२) भवन तथा कोठा : दर्ता चलानी, वहिरंग सेवा, इमर्जेन्सी कक्ष, प्रयोगशाला, भर्ना भएका विरामी राख्ने क्याविन, नर्सिङ कक्ष, प्रशासन कक्ष, पार्किङ ,

(३) उपकरण र पूर्वाधार : सडक नेटवर्कले जोडिएको, एम्बुलेन्स सेवाको उपलब्धता, विरामी राख्ने वेड र लाइफ सपोर्ट सिष्टम, २४ घण्टा विद्युत र

खोनपानी सेवा भएको, अक्सिजनको व्यवस्था, चिकित्साजन्य फोहर व्यवस्थापनको प्रणाली भएको हुनुपर्ने छ।

११) पोलिक्लिनिक संचालनको अनुमती :

(१) नगरपालिकाले आफ्नो कार्यक्षेत्रमा कुनै व्यक्ति वा संस्थाले पोलिक्लिनिक संचालन गर्न चाहेमा तोकिएको मापदण्ड पूरा गरी स्वीकृती लिनु पर्नेछ।

(२) पोलिक्लिनिकमा विरामी जाँच्ने डाक्टरको विवरण, संचालकको विवरण, संचालन हुने स्थान र उपलब्ध हुने सेवाको विवरण खोली नगरपालिका समक्ष निवेदन दिनु पर्नेछ।

१२) प्रयोगशाला वा ल्याबोरेटोरी संचालन : व्यक्ति वा कुनै संस्थाले प्रयोगशाला वा ल्याबोरेटोरी संचालन गर्न चाहेमा देहाय बमोजिमको विवरण सहित नगरपालिकाबाट स्वीकृती लिनु पर्नेछ।

(१) संचालकको विवरण र नागरिकताको प्रमाणपत्र

(२) प्रयोगशाला वा ल्याबोरेटोरी संचालन गर्ने स्थान प्रमाणित भएको कागजात

(३) रेडियोलोजी वा प्याथोलोजी विषयमा न्यूनतम ३ वर्ष अध्ययन गरेको व्यक्तिको प्रमाणपत्र र काम गर्न इच्छुक भएको आवश्यक पत्र

(४) ल्याबमा उपलब्ध हुने परिक्षणहरूको प्रकार

(५) ल्याबमा प्रयोग हुने न्यूनतम उपकरणहरूको विवरण

१३. फार्मसी संचालनको अनुमती

(१) नगरपालिका क्षेत्रभित्र फार्मसी संचालन गर्न चाहेमा नगरपालिकाबाट अनुमती लिनु पर्नेछ।

(२) आधारभूत फार्मसी शिक्षा प्राप्त व्यक्ति संचालक रहने गरी फार्मसी संचालन गर्ने स्थान, विक्री वितरण गर्ने औषधीका प्रकारहरू र प्राथमिक उपचार सेवाको विवरण आवेदनमा खुलाउनु पर्ने।

(३) फार्मसी संचालनमा रहने मुख्य संचालक र सहायक कर्मचारीहरुको विवरणहरु शैक्षिक प्रमाण पत्र, नागरिकता र हालको बसोवास ठेगाना प्रमाण भएको कागजात र वडा कार्यालयको सिफारिस साथ आवेदन पेश गर्नुपर्ने छ ।

(४) प्राप्त विवरण सहितको आवेदन बमोजिम फार्मसी संचालनको अनुमती दिन सकिने छ ।

१४. मापदण्ड पुरा नगरेमा सजाय हुने :

(१) स्वास्थ्य संस्था, प्रयोगशाला, फार्मसी जस्ता स्वास्थ्य सेवा संचालनको स्वीकृती लिदा तोकिएको मापदण्ड पूरा नभएको तर झुक्याएर विवरण दिएको वा अस्थायी रुपमा मापदण्ड पुरा गरेको पाईएमा अनुगमन समितिले अनुमगन गरी सचेत गराउने, जरिवाना गराउने तथा स्वीकृती खारेजीको लागि यस नगरपालिकामा सिफारिस गर्न सक्नेछ ।

(२) प्रयोगशालामा तालिम प्राप्त ल्याब टेक्निसियन बाहेकका व्यक्तिले रगत, दिशापिसाब, खकार लगायतको परिक्षणमा संलग्न भएको पाइएमा त्यस्तो प्रयोगशाला बन्द गराउन सक्ने, संचालकलाई कालोसूचीमा राखी सो को आम जनतालाई जानकारी दिइने छ ।

(३) फार्मसीको हकमा दर्तावाला संचालक र सहयोगी बाहेक अरुले औषधी बेचेको पाइएमा सचेत गराउने, जरिवाना तिराउने देखि अनुमती खारेज गर्न सकिने छ ।

१५. सुहलियत र छुटको व्यवस्था गर्नुपर्ने : निजी लगानी र ट्रष्ट मार्फत संचालनमा आएका स्वास्थ्य संस्थाहरुको स्वास्थ्य परिक्षणका क्रममा लाग्ने शुल्क यस नगरपालिकाको सिफारिसमा निश्चित प्रतिशत सेवाग्राहीहरुका लागि छुट वा मिनाहा दिनु पर्नेछ ।

परिच्छेद : ४

स्वास्थ्यकर्मी तथा स्वास्थ्य स्वयंसेवा सम्बन्धी व्यवस्था

१६. स्वास्थ्यकर्मीको व्यवस्थापन : नगरपालिका भित्रका सामुदायिक स्वास्थ्य संस्थाहरु मार्फत आधारभूत स्वास्थ्य सेवा प्रवाहका लागि ४ प्रकारका स्वास्थ्यकर्मीहरु रहेने छन् :

(१) स्थायी : नेपाल सरकारको स्वास्थ्य सेवाबाट संमायोजित भई आएका स्वास्थ्यकर्मीहरु

(२) करार : स्थानीय माग र विशिष्टताका आधारमा नगरपालिका मार्फत करार सेवामा भर्ना गरिएका स्वास्थ्यकर्मीहरु

(३) अभ्यासकर्ता : स्थानीय स्तरमा खुलेका स्वास्थ्य अध्ययन संस्थानमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरु एवं विद्यार्थीहरुलाई अभ्यासकर्ता स्वास्थ्यकर्मीको रुपमा यस नगरपालिकाले भर्ना गर्न सक्ने छ । यस्ता अभ्यासकर्तालाई बढीमा १ वर्षको लागि भर्ना गर्न सकिने छ ।

(४) स्वास्थ्य अभियानकर्ता र स्वयंसेविका

१७. अभियानकर्ता / स्वास्थ्य स्वयंसेविकाको व्यवस्था : स्वास्थ्य सेवालाई

घरघरको पहुँचमा पु-याउन र जनचेतना फैलाउन नगरपालिकाले पुरुष अभियानकर्ता र महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविकाहरु नियुक्त गर्न सक्नेछ ।

(१) महिला स्वयंसेविका र पुरुष अभियानकर्ताहरु नियुक्तिका लागि २१ वर्ष पुरा भई ४० वर्ष ननाघेको, शैक्षिक योग्यता न्यूनतम १० कक्षा अध्ययन गरेको सम्बन्धित वडाको विवाहित नागरिक हुनपर्ने छ ।

(२) एउटा वडामा अधिकतम संख्या १० हुने गरी औषत प्रति ३०० जनसंख्याको लागि १ जना महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविका र ५०० जनसंख्याको लागि १ जना पुरुष अभियानकर्ताको सिफारिस वडा समितिले यस नगरपालिका समक्ष गर्न सक्ने छ ।

- (३) प्रत्येक स्वयंसेविका र अभियानकर्ताहरूले आधाभूत स्वास्थ्य सम्बन्धी ७ दिनको तालिम प्राप्त गरेको हुनुपर्नेछ । यस नगरपालिका र स्वास्थ्य संस्थाहरूको आवश्यकता अनुसार तालिम अभिमुखिकरण प्रदान गर्नेछ ।
- (४) यसभन्दा पहिले देखि नै कार्यरत महिला स्वयंसेविकाहरू मध्ये निरक्षर र ५० वर्ष उमेर पुगेकालाई प्रोत्साहन भत्ताको व्यवस्था गरी विदाई गरिने छ र नयाँ नियुक्त गर्दा कम्तिमा १० कक्षा उतिर्णलाई मात्र नियुक्ति दिइने छ ।

१८. स्वास्थ्यकर्मीको सेवा सुविधा :

- (१) स्थायी स्वास्थ्यकर्मी : नेपाल सरकारले तोकेको स्केल बमोजिम तलब र स्थानीय नगरकार्यपालिकाले तोके बमोजिमको अन्य सेवा सुविधा
- (२) करार स्वास्थ्यकर्मी : प्रचलित तलब स्केल र दुई पक्षबिचको समझदारीमा भएको करार सम्झौता बमोजिमको सेवा सुविधा उपलब्ध गराउन सकिनेछ ।
- (३) अभ्यासकर्ता स्वास्थ्यकर्मी : निर्वाह भत्ताको रुपमा अभ्यासकर्ता स्वास्थ्यकर्मीले संधिय स्वास्थ्य ऐन बमोजिम भत्ता पाउने छन ।
- (४) अभियानकर्ता- स्वयंसेविका : पोशाक, वार्षिक रुपमा सञ्चार खर्च, स्वास्थ्य संस्थालाई आवश्यकता परेका वखत काममा खटाईएमा सो दिनको पारिश्रमिक जस्ता सुविधाहरू उपलब्ध गराउन सकिनेछ ।

१९. स्वास्थ्यकर्मीको दरबन्दी निर्धारण र नियुक्ति : सामुदायिक वा सरकारी स्वामित्वका स्वास्थ्य संस्थाहरूमा आवश्यक स्वास्थ्यकर्मीको दरबन्दी नगरपालिकाले निर्धारण गर्नेछ ।

- (१) दरबन्दी अनुसारका पदहरूमा नेपाल सरकारबाट संमायोजित भई आएका स्थायी स्वास्थ्यकर्मीहरू रहने छन् । संमायोजनमा नआएका कर्मचारीहरूको हकमा नगरपालिकाले करारमा स्वास्थ्यकर्मी नियुक्ति गर्न सक्ने छ ।
- (२) स्वास्थ्य संस्थामा कायम भएको रिक्त दरबन्दी पदमा करार नियुक्ति गर्नु पर्ने भएमा करार नियुक्ति सम्बन्धी व्यवस्था देहाय बमोजिमको छनौट समितिबाट हुनेछ ।

- (क) नगरपालिकाको प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत – संयोजक
- (ख) नगरपालिकाले तोकेको कम्तीमा स्नातक उत्तिर्ण १ जना विज्ञ – सदस्य
- (ग) नगरपालिकाको स्वास्थ्य शाखा प्रमुख – सदस्य सचिव
- (३) छनौट समितिले आफ्नो कार्यविधि आफैले निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ ।

२०. कर्मचारी सरुवा :

- (१) स्थायी स्वास्थ्यकर्मिको हकमा निजले कुनै एक स्वास्थ्य संस्थामा अधिकतम ५ वर्ष सेवा गरे पश्चात अर्काे स्वास्थ्य संस्थामा सरुवा हुन सक्नेछन । विशेष परिस्थिती बाहेक न्यूनतम ३ वर्ष स्वास्थ्य संस्थामा कार्य गरेपछि मात्र सरुवा हुनेछ ।
- (२) विशेष अवस्थामा बाहेक न्यूनतम ३ वर्ष एकै स्वास्थ्य संस्थामा कार्यरत स्थायी कर्मचारहरु अर्काे स्वास्थ्य संस्थामा सरुवा हुन चाहेमा यस नगरपालिकामा सरुवाका लागि निवेदन दिन सक्नेछन् । यसरी प्राप्त निवेदनका आधारमा यस नगरपालिकाको स्वास्थ्य तथा सरसफाई शाखाको सिफारिशमा प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत द्वारा यस मुसिकोट नगरपालिका भित्रका कुनै पनि स्वास्थ्य संस्थामा सरुवा गर्न सक्नेछ ।
- (३) विशेष अवस्था भन्नाले निज सो संस्थामा रहन नसक्ने, विषयगत दरबन्दी आवश्यक नरहेको, स्वास्थ्य समस्या, पतिपत्नी सँगैै रही सेवा गर्न पाउने अवस्था वा अन्य चित्तबुझ्दो कारण समेत बुझिने छ ।

२१. कार्यसम्पादन करार सम्झौता गर्नुपर्ने : स्वास्थ्य सेवालाई प्रभवकारी बनाउन देहाय अनुसार कार्यसम्पादन करार सम्झौताको प्रकृया अवलम्बन गर्नुपर्नेछ ।

- (१) नगरपालिका प्रमुखको रोहवरमा स्वास्थ्य तथा सरसफाई हेर्ने अधिकृतले प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत सँग, स्वास्थ्य संस्था प्रमुखहरुले स्वास्थ्य तथा सरसफाई शाखा हेर्ने अधिकृत सँग र अन्य कर्मचारीले स्वास्थ्य चौकी मार्फत स्वास्थ्य शाखा हेर्ने अधिकृत सँग कार्यसम्पादन करार सम्झौता गर्नुपर्ने छ ।

(२) कार्य सम्पादन सम्झौता १ वर्षको हुने छ । सम्झौता अनुसार काम भए नभएको मुल्याङ्कन प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले आर्थिक वर्षको अन्त्यमा कार्यपालिका समक्ष पेश गर्नुपर्ने छ ।

(३) वार्षिक कार्य सम्पादन करारका सूचकहरु निर्धारण गर्ने कार्य स्वास्थ्य सेवा व्यवस्थापन तथा अनुगमन समितिले तयार पारी यस नगरपालिकामा पेश गर्नु पर्नेछ ।

२२. कार्य सम्पादन मुल्याङ्कन र सजाय तथा पुरस्कार :

(१) कार्यसम्पादन करार भएका कर्मचारीहरुको कार्यसम्पादन क्षमताको आधारमा मुल्याङ्कन गरी कार्यसम्पादनमा राम्रो नतिजा हासिल गर्ने कर्मचारीलाई पुरस्कृत गर्ने र कमजोर नतिजा हासिल गर्ने कर्मचारीलाई दण्डित गर्नु पर्दछ ।

(२) कार्यसम्पादन सम्झौताको मुल्याङ्कन, पुरस्कार र सजाय यस नगरपालिका कार्यपालिकाले तोके बमोजिम हुनेछ ।

परिच्छेद : ५

औषधी तथा स्वास्थ्य उपकरणको खरिद, भण्डारण र वितरण सम्बन्धी व्यवस्था

२३. वार्षिक खरिद योजना बनाउनु पर्ने :

(१) औषधी तथा स्वास्थ्य सम्बन्धी खरिद कामकारवाही व्यवस्थित गर्न स्वास्थ्य शाखा प्रमुखको संयोजकत्वमा खरिद इकाई रहने छ । खरिद सम्बन्धी कार्य सार्वजनिक खरिद ऐन २०६३ तथा सार्वजनिक खरिद नियमावली २०६४ बमोजिम हुनेछ ।

(२) आफ्नो क्षेत्रभित्र वार्षिक रुपमा आवश्यक पर्ने औषधी तथा स्वास्थ्य उपकरणको अनुमान र खरिद गर्न वार्षिक खरिद योजना बनाई प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत बाट स्वीकृत गराउनु पर्नेछ ।

(३) वार्षिक खरिद योजना स्वास्थ्य तथा सरसफाई शाखाको सहयोगमा खरिद समितिले तयार गर्नेछ ।

२४. औषधी तथा स्वास्थ्य उपकरण खरिद :

- (१) औषधी तथा स्वास्थ्य उपकरणको खरिदका लागि यस नगरपालिका स्वास्थ्य तथा सरसफाई शाखाले प्रक्रिया अघि बढाउने छ ।
- (२) औषधी तथा स्वास्थ्य उपकरणको खरिद कार्यमा सार्वजनिक खरिद ऐन र विषयगत स्थानीय कानूनहरूको प्रावधान अनुसार गर्नुपर्ने छ ।

२५. औषधी तथा स्वास्थ्य उपकरणको भण्डारण :

- (१) खरिद गरिएको औषधी तथा स्वास्थ्य उपकरणको सुरक्षित भण्डारणको व्यवस्था यस नगरपालिका स्वास्थ्य तथा सरसफाई शाखाले मिलाउने छ ।
- (२) स्वास्थ्य उपकरण र औषधीको खरिद चौमासिक रुपमा गर्नुपर्ने छ । खरिदको परिमाण निर्धारण सम्बन्धित वडा समितिले माग गरे बमोजिम २०% मा नवढाइकन गर्नुपर्ने छ ।
- (३) नगरपालिकाले खरिद गरेको उपकरण र औषधीको कुल परिमाण र मूल्य खरिद मितिले १ हप्ताभित्र सार्वजनिक गर्नुपर्ने छ ।
- (४) सम्बन्धित सामुदायिक स्वास्थ्य संस्थाले नगरपालिकाबाट प्राप्त गरेको उपकरण र औषधी तथा औषधी वितरण सम्बन्धि विस्तृत विवरण चौमासिक रुपमा सार्वजनिक गर्ने र सम्बन्धित वडा समिति मार्फत नगरपालिकामा बुझाउनु पर्नेछ ।

परिच्छेद : ६

स्वास्थ्य सेवाको न्यूनतम मूल्य र गुणस्तर, सामाजिक सुरक्षा अनुगमन तथा

सम्बन्धी व्यवस्था

२६. स्वास्थ्य सेवाको मूल्य र गुणस्तर तोक्न सक्ने

- (१) नगरपालिकाले स्थानीस्तरमा सञ्चालित चिकित्साकीय उत्पादन र स्वास्थ्य सेवाहरूको न्यूनतम मूल्य र गुणस्तर निर्धारण गर्न सक्नेछ । स्थानीय सेवा अनुगमन समिति मार्फत निर्धारित गुणस्तर र मूल्य भए नभएको अनुगमन गरी सो अनुरूप कार्य सम्पादन गराउन निर्देशन दिने छ ।

२७. सामाजिक सुरक्षा कार्यक्रम सञ्चालन तथा व्यवस्थापन :

- (१) नगरपालिकाले राष्ट्रिय र प्रादेशिक निति अनुसार स्वास्थ्य बिमा कार्यक्रमलाई प्रभावकारी रुपमा सञ्चालन गर्न आवश्यक सहजिकरण, जनचेतनाका कार्यक्रम तथा अभियानहरु सञ्चालन तथा व्यवस्थापन गर्नेछ ।
- (२) आवश्यकतानुसार अन्य सामाजिक सुरक्षा कार्यक्रमहरु निर्माण गरी सञ्चालन तथा व्यवस्थापन गर्नेछ ।

२८. सरसफाई र स्वच्छताका लागि अनुगमन तथा नियमन :

- (१) स्वस्थ खानेपानी र खाद्यपदार्थको गुणस्तर एवं वायु तथा ध्वनी प्रदुषण नियन्त्रण गर्न स्वास्थ्य तथा सरसफाई अनुगमन समितिले आवश्यक व्यवस्था मिलाउने छ ।
- (२) प्रदुषण बढाउने उद्योग, संस्थान वा व्यक्तिलाई सो सम्बन्धी सचेत गराउन र सो बाट पर्न आउने हानी नोक्सानीको क्षतिपूर्ति गराउन सिफारिस गर्न सक्ने छ ।
- (३) सिफारिस बमोजिम स्थानीय कार्यपालिकाले दण्ड, जरिवाना तथा अन्य कारबाही सम्बन्धी व्यवस्था मिलाउन सक्नेछ ।

परिच्छेद : ७

महामारी रोगथाम, फोहोरमैला व्यवस्थापन सम्बन्धी व्यवस्था

२९. रोग तथा रोगीहरुको अभिलेख राख्नु पर्ने ।

- (१) स्थानीय स्तरमा कुनै नागरिकलाई सरुवा रोग लागेमा सो को जानकारी २४ घण्टा भित्र नजिकको सामुदायिक स्वास्थ्य संस्था वा स्वयंसेविकालाई टिपोट गराउनु पर्नेछ ।
- (२) कसैलाई नसर्ने रोग लागेमा सो को जानकारी ५ दिन भित्र नजिकको सामुदायिक स्वास्थ्य संस्था वा स्वास्थ्य स्वयंसेविकालाई टिपोट गराउनु पर्नेछ ।
- (३) टिपोट गराईएका रोगहरुको विवरण सम्बन्धीत स्वास्थ्य संस्थाहरुले मासिक रुपमा वडा समिति र नगरपालिकाको स्वास्थ्य सूचना प्रणालीमा दाखिला गराउनु पर्नेछ ।

३०. महामारी रोकथाम तथा नियन्त्रण गर्न अभियान संचालन गर्नुपर्ने

- (१) स्थानीय स्तरमा रोगको महामारी फैलिएमा नगरपालिकाले सोको क्षेत्र निष्क्रियै गरी विद्यालयहरु बन्द गर्न, अस्थायी रुपमा बस्ती खाली गर्न वा अन्यत्रका सर्बसाधारणलाई भ्रमणमा प्रतिबन्ध समेत लगाउनु सक्नेछ ।
- (२) यस्तो परिस्थितिमा महामारीबाट थप क्षती हुन नदिन आवश्यक शर्तकता अपनाउने, आवश्यक जनशक्ति परिचालन गर्ने र थप जनशक्तिको लागि छिमेकी स्थानीय सरकार, प्रदेश सरकार र संघीय सरकारमा अनुरोध गरी प्रभावकारी परिचालन गर्नुपर्नेछ ।

३१. सुर्ती, मदिरा तथा सुर्तीजन्य पदार्थको नियमन

- (१) सुर्ती तथा मदिराजन्य पदार्थ विक्री वितरणको लागि मुसिकोट नगरपालिकाबाट छुट्टै अनुमती लिनु पर्दछ ।
- (२) खाद्य पदार्थ विक्री गर्ने पसलमा सुर्ती तथा मदिराजन्य पदार्थ विक्री वितरण गर्न बन्देज लगाइने छ ।
- (३) सुर्ती, मदिरा र लागू पदार्थजन्य वस्तुको विक्री वितरण र प्रयोगमा नियन्त्रण गर्न निषेधित र खुल्ला क्षेत्रहरु तोक्न सक्नेछ । विद्यालय, सरकारी कार्यालय, हाटबजार जस्ता क्षेत्रहरुको निश्चित दुरी तोकी धुम्रपान र मदिरापान निषेध गर्नेछ ।
- (४) खाद्य पदार्थसँगै सुर्ती तथा मदिराजन्य पदार्थ विक्री वितरण गरेमा, निषेधित क्षेत्रमा धुम्रपान र मदिरा सेवन गरेमा स्थानीय प्रशासनको सहयोगमा नगरपालिकाले कारवाही गर्न सक्नेछ ।

३२. सरसफाई सम्बन्धी कार्यक्रम तथा फोहोर मैला व्यवस्थापन

- (१) नगरपालिका स्वास्थ्य तथा सरसफाई शाखाले व्यक्तिगत, घरेलु तथा सामुदायिक सरसफाईका मापदण्ड तयारी गरी प्रत्येक आर्थिक वर्षको पहिलो महिना भित्र कार्यपालिका बैठकबाट अनुमोदन गराउनु पर्नेछ ।

- (२) उपदफा १ अनुसार अनुमोदन भएको मापदण्डलाई वडा कार्यालय र स्वास्थ्य संस्थाले पुरुष अभियानकर्ता र महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविकाहरु परिचालन गरी सबै घरपरिवारसम्म वितरण गर्नेछन् ।
- (३) घर निर्माण गर्दा शौचालयको फोहर व्यवस्थापन गर्ने विधि र घरेलु फोहर बिसर्जन गर्ने स्थानको अनिवार्य व्यवस्था भएको हुनुपर्ने छ ।
- (४) एक परिवारको शौचालय, ढल र फोहरमैला व्यवस्थित नभएको कारण अर्काको परिवारमा हानी नोक्सानी पर्न गएमा सो को क्षतिपूर्ति हानी पु-याउने परिवारले तिर्नुपर्ने छ ।
- (५) शहरी तथा अर्ध शहरी क्षेत्रमा निष्कासित फोहरमैला पुनप्रयोग गरी कम्पोष्ट मल बनाइएको अवस्थामा यस नगर कार्यपालिकाले प्रोत्साहन रकम प्रदान गर्न सक्ने छ ।

परिच्छेद - ८

विविध

३३. प्राईभेट मेडिकल कलेज, अध्ययन संस्थान र ठूला अस्पताल संचालनका लागि सिफारिस

- (१) राष्ट्रिय र प्रादेशिक मापदण्ड अनुरूप निजीस्तरमा मेडिकल कलेज तथा स्वास्थ्य अध्ययन संस्थान अस्पताल वा निदान केन्द्र स्थापनाका लागि सम्बन्धीत वडा र नगरपालिकाबाट सिफारिस लिनुपर्नेछ ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिमको सिफारिस लिँदा बातावरणीय प्रभाव अध्ययन गरी स्थानीय स्तरमा पर्ने नकारात्मक प्रभावहरुको न्यूनीकरणका लागि कार्यक्रम र बजेट प्रस्ताव गरिएको हुनुपर्नेछ ।
- (३) सिफारिसका लागि यस नगरपालिका आर्थिक ऐनले तोके बमोजिमको राजश्व दस्तुर बुझाउनु पर्नेछ ।

३४. राष्ट्रिय तथा प्रादेशिक अभियानलाई सघाउ पु-याउनु पर्ने :स्वास्थ्य सेवा सम्बन्धी राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय मापदण्ड पुरा गर्न संघीय तथा प्रदेश

सरकारले संचालन गरेको अभियानलाई यस नगरपालिका स्वास्थ्य तथा सरसफाई शाखाले समन्वय गर्ने छ ।

३५. नगरपालिका क्षेत्र भित्र कार्यरत स्वास्थ्य र सरसफाई सम्बन्धी संस्थाहरूले आफ्नो प्रगति विवरण त्रैमासिक रूपमा नगरपालिका समक्ष बुझाउनु पर्नेछ ।

३६. नगरपालिकाले आधारभूत स्वास्थ्य तथा सरसफाई सेवा प्रदान गर्नका लागि अन्य सरकारी निकाय, निजी व्यवसायी, सामाजिक संघ+संस्था, ट्रष्ट र व्यक्तिहरूसँग विभिन्न कार्यहरूका लागि साझेदारी गर्न सक्ने छ र तिनीहरूबाट औषधी, उपकरण, विशेषज्ञ सीपहरूको सहायता प्राप्त गर्न सक्नेछ ।

३७. पुनरावेदन : तोकिएको अधिकारीले गरेको सजायको ओदशउपर कानून बमोजिम पुनरावेदन लाग्नेछ ।

३८. नियम बनाउने अधिकार :

(१) यस ऐनको उद्देश्य कार्यान्वयन गर्न नगरपालिकाले आवश्यक नियम बनाउन सक्नेछ ।

(२) यस ऐनको कार्यान्वयन लागि नगरपालिकाले आवश्यक कार्यविधि तथा निर्देशिका बनाई लागू गर्न सक्नेछ ।

३९. संक्रमणकालीन व्यवस्था : यस ऐनले तोकिए बमोजिम हुने भनी व्यवस्था गरेको काम नियमावली नआउँदासम्म नगरकार्यपालिकाले गर्न सक्नेछ ।

४०. बाधा अड्काउ फुकाउने अधिकार : यस ऐनको उद्देश्य कार्यान्वयन गर्न कुनै बाधा-अड्काउ परेमा नगरपालिकाले त्यस्तो बाधा अड्काउ हटाउन आदेश जारी गर्न सक्नेछ र त्यस्तो आदेश यसै ऐनमा परे सरह मानिनेछ । तर यस्तो आदेश नगरपालिकाले ६ महिनाभित्रमा अनुमोदन नगरेमा स्वतः निष्कृत हुनेछ ।

४१. स्वास्थ्य उपचार कोषको व्यवस्था : नगरपालिकामा एउटा स्वास्थ्य उपचार कोष रहने छ । उक्त कोषको सञ्चालन तथा व्यवस्थापन नगरपालिकाले निर्धारण गरेको कार्यविधि बमोजिम हुनेछ ।

४२. बचाउ र लागू नहुने :

- (१) यो ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेका नियममा लेखिएजति कुरामा सोही बमोजिम र नलेखिएको कुरामा प्रचलित कानुन बमोजिम हुनेछ ।
- (२) संविधानसँग बाझिएको यस ऐनका दफा तथा उपदफाहरु बाझिएको हदसम्म स्वतः निस्क्रीय हुनेछ ।

प्रमाणिकरण मिति : २०७४।१२।१०

आज्ञाले,
घनश्याम न्यैपाने
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

मूल्य रु।२०